

Asia:

KUULEMINEN VESIENHOIDON KESKEISET KYSYMYKSET JA TYÖOHJELMA VUOKSEN VESIENHOITOALUEELLA 2028-2033

1. Yleistä kuulemisesta

Savo-Karjalan Vesienpuhdistuskeskus ry (myöhemmin SKVSY tai yhdistys) on osallistunut pitkäjänteisesti vesienhoidon toteuttamiseen ja vaikuttanut toiminnallaan kuulemisasiakirjan sisältöön. Siten yhdistys nostaa lausunnossaan esille joitakin täydennysesityksiä ja huomioita kokonaisuudessaan tarkoituksenmukaiseen ja tiiviiseen kuulemisasiakirjaan.

SKVSY viittaa lausunnossaan myös Suomen Vesienpuhdistuskeskusten Keskusliiton lausuntoon, jossa vesienhoidon keskeisiä asioita on käsitelty laajemmin ja yleisemmin valtakunnallisesta näkökulmasta.

SKVSY korostaa vesienhoidon toteutuksen hyviä periaatteita, suunnitelmallisuutta ja vuorovaikutteista toimintatapaa. Kuuleminen mahdollistaa asioiden taustoittamisen ja ennakoinnin, mikä on hyvä toimintatapa. Vesienhoitosuunnitelman laatimisen aikajänne on kuitenkin niin pitkä, että suunnitelmien valmistuessa monien asioiden osalta tilanne on saattanut muuttua nykyisestä. Siten tulisi arvioida miten prosessia voitaisiin kehittää nykyisen lainsäädännön puitteissa. Koska vesienhoidon tavoitteiden määrittely ja suunnitelmien toteutus tavoitteiden saavuttamiseksi ovat keskeisin asia vesiemme tilan säilyttämisessä ja parantamisessa, seuraavalla hoitokaudella tulisi hyödyntää edellisen kauden tilannekuva ja kokemukset. Siten suunnitteluprosessin loppuvaiheessa tulisi varmistaa, että tarkoituksenmukaisilla edellisen kauden toimenpiteillä ja niiden muodostamalla kokonaisuudella on jatkuvuutta.

2. Vuoksen vesienhoitoalue

Vuoksen vesienhoitoalue muodostuu laajoista Vuokseen yhtyvistä ja laskevista reittivesistöistä sekä pienemmistä erillisistä jokimaisista vesistöalueista. SKVSY:n toiminta-alueella suunnittelualueet ovat vakiintuneet ja luonnontieteellisesti perusteltuja. Näitä alueita on tarpeen mukaan mahdollista myös käsitellä pienempinä osa-alueina, mikä on suunnittelussa ja kuulemisasiakirjassakin tunnistettu. Lisäksi suunnittelussa, tarkasteluissa ja toimenpiteissä on huomioitava ja ymmärrettävä osa-alueiden vaikutus muihin alueisiin, sekä ylä- että alavirtaan.

Kuten aiemminkin, yhdistys muistuttaa, että vesienhoitoalueella on tunnistettu hallinnolliset rajat, mutta raja-alueilla olevien vesistöjen tarkastelua ja vesienhoidon toteuttamista on edelleen kehitettävä (Joroisten seutu, Juojärvi, Haukivesi, Puruvesi). Kokemusten perusteella viranomais- ja hallintovastuu on toimivaa, mutta kokonaisuuksien hallinta ja aloitteellisuus vaativat yhteistyön lisäämistä yli hallintorajojen. Yhteistyö olisi luontevaa käytännön toimenpiteiden toteuttamisen kautta, jolloin myös paikalliset ja alueelliset toimijat ovat mukana. SKVSY on osaltaan mukana tässä yhteistyössä.

On tarpeellista, että kuulemisasiakirjassa on luokituksen lisäksi visuaalisesti nostettu esille myös vesistöt, joiden nykyinen erinomainen tai hyvä tila on uhattuna ilman toimenpiteitä. Sen sijaan on erittäin huolestuttavaa, että niiden määrä ja etenkin pinta-ala ovat suuria. **Hyvän tai erinomaisen tilan ylläpitäminen tulisi nostaa keskeiseksi kysymykseksi.** Tämä edistäisi tarvittavien lisätoimenpiteiden vaikuttavampaa ja kustannustehokkaampaa kohdentamista.

Pohjavesien osalta lähestymistapa on hieman erilainen ja niiden osalta tulisi arvioida riskialueiden määrittelyä jo ennen kuin viitteitä tilan heikkenemisestä havaitaan. Tätä tarkastelua suoritetaan pohjavesialueiden suojelemissuunnitelmissa, mutta niiden tietoja ei nykykäytännön mukaan koota kokonaisuudeksi.

3. Vesienhoitoalueen keskeiset kysymykset

Ehdotetut vesienhoidon keskeiset kysymykset ovat luonteeltaan yleisiä ja pääosin valtakunnallisiakin kysymyksiä. Kukin niistä sisältää tarkempia osioita, joita tulee suunnittelun edetessä painottaa alueellisten tarpeiden mukaisiksi. Kuulemisasiakirjassa on tunnistettu hyvin keskeisten kysymysten tausta ja esitetty kattavasti perusteita ja täsmennyksiä nykytilanteesta ja kehittämistarpeista.

Vesienhoidon toimeenpanon tehostaminen on laaja asiakokonaisuus, johon on sisällytetty ohjauskeinoina luonnontieteellistä tietoa vaativa toimenpiteiden kohdentaminen, lainsäädännön, rahoitusjärjestelmän ja laajan vesienhoidon suunnittelujärjestelmän kehittäminen sekä viestintä. SKVSY:n arvion mukaan kaikki esitetyt kehittämiskohteet ovat perusteltuja. Tässä vaiheessa tulee arvioida mitä esitetyistä painotuksista on mahdollista sisällyttää vesienhoitosuunnitelmiin ja toimenpideohjelmiin. Ilmeisesti asiakirjoissa voidaan luettelomaisesti esittää vain osa tarvittavista toimenpiteistä, mutta niidenkään osalta ei ole mahdollisuutta tarkemmin käsitellä toteutusta. Osaa esitetyistä kehittämistarpeista ei voida sisällyttää ainakaan nykyisen mallin mukaisiin vesienhoitosuunnitelmiin. Sen sijaan muiden keskeisten kysymysten ratkaisuun vaadittavia tavoitteita toimenpiteineen pystytään paremmin käsittelemään osana vesienhoitosuunnitelmaa.

Yhteenvedona edellisestä kappaleesta SKVSY muistuttaa, että keskeisten kysymysten sisältö kuulemispalautteineen on huomioitava tulevan vesienhoitosuunnitelman sisällössä.

SKVSY esittää, että Vuoksen vesienhoitoalueen keskeiseksi kysymykseksi tai osaksi toimenpiteiden tehostamista lisätään vesistöt, joiden nykyinen erinomainen tai hyvä tila on uhattuna ilman toimenpiteitä. Tämä parantaisi vesienhoidon kohdentamista ja olisi alueen tarpeiden mukaista. Käynnissä olevalla vesienhoitokaudella hyvän ja tai erinomaisen tilan säilyttäminen on keskeisenä kysymyksenä ja tila-arvioiden perusteella tätä on jatkettava.

Toisena keskeisenä asiana on ohjauskeinojen kehittämisen laajempi nivominen vesienhoidon toteuttamiseen. Yleisessä keskustelussa on nostettu turhankin korostetusti esille lainsäädäntöön tarvittavia muutoksia. SKVSY muistuttaa, että vesienhoitoon vaikuttavia kehittämistoimenpiteitä voidaan toteuttaa jo nykyisen lainsäädännön puitteissa, jolloin tulevaisuudessa tehtävät lainsäädäntömuutokset tukisivat myöhemmin kokonaisuutta. Vesimuodostumien määrittelyssä on yhteneväisyyttä vesiluontotyyppeihin. Seuraavalla hoitokaudella luontotyyppien vaikutus, sekä rajoitukset että mahdollisuudet toimenpiteiden toteutuksessa tulee sisällyttää vesienhoitosuunnitelmiin.

Edellisessä vastaavassa kuulemisessa nostettiin esille kaikkien toimijoiden vastuu. Tätä tulisi edelleenkin korostaa etenkin ohjauskeinoihin sisältyvänä. Kaikkien toimijoiden tulisi olla mukana vesienhoidon suunnittelussa vuorovaikutteisesti ja tunnistaen oman vastuunsa niin päätöksistä kuin toimenpiteistä. Hyvä perusta viestinnälle on vesien merkityksen nostaminen sille kuuluvaan arvoonsa. Toimenpiteiden perusteina tulee tuoda esille vaikuttavuus, kustannukset ja laajempi merkitys kohdealueelle. Vesienhoidon toteutusta tulee käsitellä osana tuottavaa toimintaa eikä pelkästään ympäristötavoitteisiin perustuen.

Valuma-aluelähtöinen vesien ja kuormituksen hallinta muuttuvassa ilmastossa on laaja-alainen, osaksi globaali kokonaisuus. Hajakuormituksen alentamiseksi on löydettävissä ja toteutettavissa toimenpiteitä, jotka ovat perusteltavissa sekä tuotannon että positiivisten ympäristövaikutusten näkökulmasta. Hajakuormittajien tulee osallistua vesien tilan tarkkailuun ja hajakuormitus olisi mahdollista monilla alueilla liittää nykyisiin yhteistarkkailuihin. Tämä olisi alueiden ja toimijoiden etu.

Vesienhoitoa tukevat tutkimushankkeet tulee olla yhtenä teemana rahoituksissa, mikä ohjaa tuottamaan vesienhoitoon sovellettavaa tutkimustietoa. Lisäksi tarkkailuista, seurannoista ja tutkimuksista saatava tietopohja on yhdistettävä ja kehitettävä sen pohjalta kokonaisuutta. SKVSY on aiemminkin korostanut käytettävissä olevan tiedon hyödyntämistä sen sijaan, että pyritään mahdollisimman suureen tulos- ja tietomäärään ilman riittävää pohdintaa niiden merkityksestä ja soveltamisesta käytännön toimenpiteiden edistämiseksi. Seurannasta ja kuormituksen arvioinnista on siirryttävä vaikutusten arviointiin. Tulevassa vesienhoitosuunnitelmassa toimenpide-esitysten vaikutus ainakin keskeisissä vesimuodostumissa on arvioitava ja tuotava esille. Tämä on vankkana tietoperustana myös toimenpiteiden edistämisessä.

Kuten on pistekuormituksen osalta toimittu, myös hajakuormituksen osalta tulee tuoda esille toteutetut toimenpiteet ja niiden vaikutus. Käytettävissä olevaa tietoa on tältä osin koottava ja lisäksi on hankittava lisätietoa hajakuormituksen kehityksestä ja edelleen vesistövaikutuksista. Tämä on edellytys tulevien toimenpiteiden edistämisessä ja etenkin niiden hyväksyttävyydessä. Savo-Karjalankin alueella reittivesissä on havaittavissa ravinnepitoisuuksien alenemista huolimatta vesien humuosisuuden lisääntymisestä. Taustalla täytyy olla hajakuormituksen aleneminen pitkäjänteisen vesiensuojelutyön vaikutuksesta.

Valuma-alueen korostamisessa on syytä varoa, ettei vesistö jää liiksi taustalle ja toisaalta täysin vesistöjen ehdoilla ei voida käytännössä toimia kuin poikkeustapauksissa. Vesistöalue on kokonaisuus sisältäen alueen luontaiset ominaisuudet, toiminnot ja toimijat. Tehostettuja toimenpiteitä vaativat vesistöalueet on tunnistettava ja niille on laadittava tarkemmat hoito-ohjelmat. Vesienhoidon tavoitteiden lisäksi ohjelmien sisällön ja painotuksen määrittelee kohdealueiden toimijoiden määrittelemät tavoitteet ja linjaukset. Toiminta on laaja-alaista ja pitkäjänteistä, koska toimijat pääsevät vaikuttamaan tavoitteisiin. Joillakin alueilla on mahdollista hyödyntää myös velvoitetoimenpiteitä, joita täydennetään tehostetuilla hoito- ja kunnostustoimenpiteillä sisältäen niin maankäytön kuin vesistötoimenpiteet. Sisäinen kuormitus on huomioitava ja siihen on vaikutettava hoito- ja kunnostustoimenpitein.

Valuma-alueiden toimintaa tehostaisi kitu- ja joutomaiden suunnitelmallinen kartoittaminen ja edelleen niiden maankäyttötavoitteiden määrittäminen. Tämä edistäisi etenkin metsätalouden toimintaedellytyksiä.

Vesielin ympäristöjen kunnostaminen ja pohjavesien puhdistaminen on kuulemisasiakirjassa käsitelty laajasti ja perustellusti vaikkakin pohjavesien puhdistaminen suojelun sijaan jää avoimeksi. On huolehdittava, että vesielin ympäristöjen kunnostamista ja valuma-alueen toimintaa ei eriytetä toisistaan. Tähän toimenpiteenä SKVSY on esittänyt edellä vesistöalueiden hoitosuunnitelmia, jotka sisältävät maankäytön toimenpiteet ja vesistöjen kunnostamien yhdistäen ne alueen muuhun toimintaan. Lisäksi suurten järvien kunnostamisen vaikuttavuuden parantamiseksi on huolehdittava riittävästä valuma-alueiden vesiensuojelutoiminnasta. Kuten jo edellisessä osiossa tuotiin esille, sisäinen kuormitus on huomioitava ja siihen on vaikutettava hoito- ja kunnostustoimenpitein.

Uhanalaisten kalakantojen ja -lajien säilyttämisessä tulee ottaa käyttöön myös kalanviljelyn ja -kasvatuksen tekniikoiden kehittämisen luonnonkierron tukena. Huolimatta laitokantojen huonosta maineesta ne ovat kuitenkin pelastaneet uhanalaisia kalakantojamme häviämästä kokonaan.

Keskeiseksi kysymykseksi esitetty pohjavesien puhdistaminen jää kuulemisasiakirjassa perustelematta. SKVSY:n arvion mukaan pohjavesien suojelutoimenpiteet ovat yleisesti painopisteenä tärkeämpiä kuin puhdistustoimenpiteet. Pohjavesien hyvän tilan varmistamisessa ensisijaista on ennakointi.

Vesistöjen, sisältäen valuma-alueen, kunnostuksiin tulisi sisältyä myös jatkotoimenpiteet. Tämä on mahdollista toteuttaa alueellisten ja vesistökohtaisten hoito-ohjelmien kautta. Vesistökunnostuksiin on ollut riittävästi avustusrahoitusta, mutta etenkin laajemmat hankkeet vaativat korkeamman avustusosuuden. Savo-Karjalan alueella ei ole mahdollista toteuttaa useiden kymmenien tuhansien eurojen tai sitä suurempia toimenpiteitä ja hankkeita 50 %:n avustusosuudella vaan käytännössä avustuksen tulisi olla vähintään 80 %.

Vesielin ympäristöjen kunnostamista edistäisi riittävän suurien vesialueiden osakaskuntien muodostaminen. Lisäksi vastuu- ja työnjako osakaskuntien, kalatalousalueiden ja muiden toimijoiden kesken tulisi alueellisesti sopia. Kalatalousalueiden käyttö- ja hoitosuunnitelmien toimenpiteet ja vesienhoidon toimenpiteet tulee tukea toisiaan.

4. Suunnittelun työohjelma ja aikataulu

SKVSY on ottanut edellä kantaa työohjelmaan esittäen, että nykyisen hoitokauden tulokset ja kokemukset olisi huomioitava tulevassa vesienhoitosuunnitelmassa ja toimenpideohjelmassa. Näin varmistetaan keskeisempien toimenpiteiden jatkuvuus.

5. Suunnittelualueiden kuvaus

SKVSY ei lausunnossaan käsittele suunnittelualueita eriteltynä. Suunnittelualueita on käsitelty yleisesti lausunnon osiossa 2 ja todettu, että ne ovat luonnontieteellisesti perusteltuja. Huomiota on kiinnitettävä hallinnollisen yhteistyön kehittämiseen. Alueiden kuvaukset ovat kuulemisen tarkoitukseen riittävät, mutta suunnittelun edetessä yhtenäistämistä tulisi parantaa vesimuodostumien tyyppien esittelyssä kuvaamaan alueiden luonnetta. Lisäksi useilla alueilla kalatalousalueiden käyttö- ja hoitosuunnitelmien huomioiminen ja esille tuominen parantaisi kokonaisuuden ymmärtämistä. Myös alueiden kuvausten laajuus vaihtelee ja mm. Juojärven reitti ja etenkin keskusjärvi Juojärvi vaatisi enemmän arviointia tummumiskehityksen seurauksena. Lisäksi keskusjärvien osalta huomiota on kiinnitettävä reuna- ja lahtialueiden tilaan.

Kuvauksissa on todettu valuma-alueiden yleissuunnitelmat, mutta niiden hyödyntäminen vesienhoidon työkaluna tulisi arvioida ja toimintaa mahdollisesti kehittää. Hajakuormituksen kehitystä tulisi pystyä arvioimaan kuten on aiemmin todettu lausunnon osiossa 3.

Pohjavesien hyvän tilan ylläpitämiseksi SKVSY esittää pohjavesitietojen laajempaa kokoamista ja syvällisempää arviointia, jotta toimenpiteiden ennakointi on mahdollista toteuttaa.

6. Ympäristövaikutusten arviointi ja tiedotus

Asiakirjassa on esitetty kattavasti keskeiset tarkasteltavat vaikutukset. Tarkastelua olisi mahdollista kehittää kaksisuuntaiseksi, jossa nykyisen tarkastelun kohteet arvioisivat vaikutuksia.

Vesienhoidon asiakirjat ja muut hallinnolliset tiedot ovat kattavasti saatavilla sähköisesti.

SKVSY:n toiminta-alueella vesienhoidon yhteistyöryhmien ja asioita valmistelevien ryhmien työskentely on ollut toimivaa ja vuorovaikutteista, mikä onkin vankkana perustana ja edellytyksenä vesienhoidon suunnitelmalliselle toteutukselle.

Kuopiossa 17.6.2024

Savo-Karjalan Vesiensuojeluyhdistys ry
Jukka Koski-Vähälä, toiminnanjohtaja